

квітня йшли палкі дебати з приводу вступу США у війну. 6 квітня 1917 року після промови Вільсона Конгрес США оголосив війну Німеччині і військову мобілізацію. Влітку 1917 р до Франції прибули перші дивізії США, озброєні новими гарматами, танками, літаками і т.д. До осені 1917 р у Франції воювали понад 160 тис. Американських солдатів і офіцерів, а в 1918 р - 300 тис. солдатів. Вони хоробро билися. 11 листопада 1918 німецький уряд підписав перемир'я. З січня по червень 1919 в Версалі, під Парижем, відбувалася мирна конференція. Було багато розбіжностей між США, Францією і Англією, не було взаєморозуміння з Німеччиною.

Президент Вудро Вільсон, будучи найавторитетнішим світовим лідером на Версальській конференції, проголосив своє бачення післявоєнного устрою світу – організація Ліги Націй для встановлення міцного миру та сформулював знамениту програму «14 пунктів»[3].

Коли ж В. Вільсон «здавав» свій пост, ніхто в світі вже не сумнівався в статусі США як світової держави, яка розгорнула мільйонну армію, чий флот перевершив британський, чия економічна міць отримала адекватне політичне вираження [4,8].

Отже, Томас Вудро Вільсон – визначна особистість і політичний діяч, президент США, що увійшов до світової історії як провідник держави. Його ідеї та вчинки відчутно вплинули на загальносвітовий розвиток політичної думки, і власне на перебіг міжнародних подій.

Список використаних джерел і літератури:

1. Пронь Т. М. Alter ego зовнішньої політики і дипломатії президента США Томаса Вудро Вільсона / Т. М. Пронь. // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2013. – №2. – С. 5.
2. Мотылев В. В. Программы Президентов США. Вудро Вильсон [Електронний ресурс] / Вениамин Вольфович Мотылев. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://cyberleninka.ru/article/v/programmy-prezidentov-ssha-vudro-vilson>.
3. Уткин А. И. Вудро Вильсон / Анатолий Иванович Уткин. – Москва: Культурная революция, 2010. – 552 с. – (Международные отношения).
4. Уткин А. И. Дипломатия Вудро Вильсона / Анатолий Иванович Уткин. – Москва: Международные отношения, 1989. – 322 с.

Науковий керівник: к.і.н., доцент Овчаренко О. І.

А. В. Жембровська

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

СЕН-ЖЕРМЕНСЬКИЙ МИРНИЙ ДОГОВІР З АВСТРІЄЮ 10 ВЕРЕСНЯ 1919 РОКУ

Паризька мирна конференція, що розпочала свою роботу у далекому 1919 р., 18 січня і тривала до 2 січня 1920 р., в цьому році відзначає 100-річницю перемовин з табором переможених країн «Великої війни». Перед країнами переможців вперше постало питання врегулювання міжнародних відносин в повоєнний період та їх юридичне оформлення. Питання, що піднімалися на конференції не зводилась лише до обговорення долі Німеччини, котра підписала Комп'єнське перемир'я 11 листопада і фактично останньою вийшла з війни, «Велика трійка» також приймала важливі рішення щодо колишньої Австро-Угорщини (королівство Угорщини та Німецько-австрійської республіки), Болгарії й Турецької (Османської імперії). Ці держави були у таборі переможених, і вийшли з війни до підписання капітуляції Німеччини. Прийняті на конференції договори: Сен-Жерменський, Тріанонський, Нейський та Севрський стали основою Версальської системи мирного врегулювання міжнародних відносин та виносилися на розгляд Ліги Націй, як організації, створеної для врегулювання проблем між державами повоєнного світу.

Що стосується істисторіографії, то тема Сен-Жерменського договору вивчалася різними істориками різних країн. Про ступінь тяжкості умов договору відзначає сучасна австрійська історіографія, так наприклад, у своїй праці «История Австрии» [1] австрійський історик Карл Воцелка, зазначив про те, що Австрія, як найближча союзниця Німеччини розділила з нею

провину за початок «Великої війни». Також дуже цікаві думки про причини розпаду Австро-Угорської імперії визначає російський історик І. Черников в своїй праці «Гибель імперії» [2] та наводить стислу характеристику Сен-Жерменського та Тріанонського договорів. Досить цікавим історіографічним джерелом є «Історія Австрії» [3] перекладена львівськими істориками Христиною Назаркевич та іншими, в якій зазначено відношення країн Антанти щодо переможеної Австрії.

4 листопада 1918 р. у місті Падуа Австро-Угорська імперія підписала акт капітуляції і вийшла з Першої світової війни в числі блоку країн переможених блоком Антанти, тим самим приєднавшись до Болгарії та Османської імперії, що капітулювали відповідно 29 вересня і 30 жовтня 1918 р. Після підписання перемир'я, яке вже мало важкі умови не тільки для Австрії, а й для Угорщини, проголошена 12 листопада 1918 р. Німецько-австрійська республіка чекала своєї участі. Паризька конференція, що стала основою Версальської системи почала свою роботу 2 січня 1919 р. і підготувала для переможених країн ряд договорів: Версальський (з Німеччиною), Нейський (з Болгарією), Тріанонський (з Угорщиною), Севрський (з Туреччиною) та Сен-Жерменський, що був підписаний з Австрією.

Ще до підписання Версальського мирного договору, у травні 1919 р. мирна делегація Німецької Австрії вирушила до Сен-Жермена-ан-Лей (поблизу Парижа) з метою участі в підписанні договору, де її несподівано було інтерновано. На переговори австрійську делегацію не запросили, лише прийняли її письмові пропозиції, які майже повною мірою були проігноровані. Окрім проблем з підписанням мирного договору з блоком переможців Австрія мала й інші [2, 326].

Після проголошення Німецько-Австрійської республіки, Австрією спіткала одна невдача за іншою у зовнішній і внутрішній політиці. Невдача у питанні щодо Судетської області, дозволило новоствореній Чехословацькій республіці захопити райони Судетів, а уряди Саксонії та Пруссії свідомо відмовились надати військову допомогу у вирішенні цього питання. Було втрачено Південну Богемію. Пруська частина Сілезії приєдналась до Чехословаччини, а вирішення питання з Італією закінчилося втратою Південного Тиролю і встановленням так званого «природного коридору». Рішення щодо ділянки штирійського кордону було вирішено не на користь Австрії, єдиним здобутком цього періоду є землі Форарльберга, які вступили до новоствореної республіки.

Вперше за історію австрійських земель було порушено питання про «аншлюс». Одразу після проголошення республіки оприлюднили рішення про приєднання до Німеччини. Категорично проти була лише Франція. Америка, Англія та Італія вагалися. На мирній конференції, що вже приймала рішення щодо долі переможених про приєднання ніхто серйозно не ставив питання [1, 227].

Стаття 88 – «Незалежність Австрії є непорушною, за винятком випадку, коли рада Ліги Націй погоджується на внесення змін».

Після підписання 28 червня 1919 р. Версальського мирного договору з Німеччиною, справа дійшла і до Австрії. 10 вересня 1919 р. Національні збори Німецької Австрії прийняли положення Сен-Жерменського мирного договору, найголовніші положення договору стосувалися:

- 1) Зменшення війська до малої, але дуже дорогої армії найманців – 30.000 осіб + обмеження озброєння;
- 2) важкі умови передачі торговельного флоту;
- 3) відмова від підводного і телеграфного кабелю;
- 4) обтяжливе право застави з боку союзників на всі державні надходження;
- 5) задача живої худоби;
- 6) Назва держави змінювалась на «Республіка Австрія» [1, 312].

Зокрема усі країни Четвертого союзу (Німеччина, Австро-Угорщина, Болгарія, Туреччина) брали на себе відповідальність за початок війни. Водночас уряд у Відні визнавав створення на уламках «клаптикової монархії» незалежних Угорщини, Чехословаччини,

Польщі та Королівства сербів, хорватів і словенців. Окремо на конференції було постановлено, що заборонявся (ст. 88) аншлюс з Німеччиною. Також «особливою декларацією» заборонялися політичні та економічні зв'язки з Угорщиною [3, 415].

Територія Австрії за підсумками Сен-Жерменського мирного договору склала приблизно 84 тис. км², до неї увійшли Верхня та Нижня Австрії, Зальцбург, Карінтія, частина Штирії, Форарльберг, Північний Тироль і Бургенланд, Богемія. Моравія та більша частина Сілезії передавалися Чехословаччині, частина Сілезії відходила до Польщі, водночас угорська провінція Бургенланд віддавалася Австрії (в 1921 р. значна її частина знову перейшла до Угорщини), південні землі Тіролю і деякі суміжні з ними території отримала Італія [3, 417].

Згідно зі ст. 59, Відень також відмовлявся від усіх прав на частину колишнього «герцогства Буковинського» на користь Румунії, однак кордони Буковини належало визначити згодом (при цьому ігнорувалася вимога Буковинського народного віча від 3 листопада 1918 р. про приєднання Північної Буковини до Західно-Української Народної Республіки) [3, 417].

Статті 10-13 Сен-Жерменського договору визначали автономний статус для Підкарпатської Русі (Закарпаття) у складі Чехословацької республіки, що передбачав «найвищий ступінь самоуправління й утворення власного парламенту». Це положення було також закріплене у Версальському мирному договорі з Німеччиною від 28 червня 1919 р. і Тріанонському договорі з Угорщиною, підписаному 4 червня 1920 р. Згідно з цими документами, Прага зобов'язалася надати краю автономію з прерогативою у питаннях мови, шкільництва, релігії та місцевого самоуправління. Сен-Жерменський договір також включав положення про захист прав національних меншин (у т.ч. українців) у складі Чехословаччини, Польщі, Угорщини та Румунії [1, 322].

Таким чином внаслідок подій першого повоєнного року (проголошення Німецько-Австрійської республіки і прийняття Сен-Жерменського договору) становище Австрії було надскладним. Із потужної сили, що посідала провідне становище в колишній Австро-Угорській імперії, вона перетворилася у невелику республіку з населенням 6,4 млн. чоловік. Порушилися й економічні зв'язки з територіями, котрі раніше входили до складу імперії. У країні панувала розруха, економіка була знищена і обтяжена умовами репарацій. Тому австрійський уряд змушений був негайно здійснювати такі заходи у внутрішній і зовнішній політиці, які б гарантували стабільність, цілісність і недоторканність Австрії. Коаліційний уряд, сформований після виборів до Установчих зборів, проводив політику маневрування між європейськими країнами, щоб запобігти, з одного боку, імперіалістичним претензіям, з іншого – більшовицькій загрозі.

Список використаних джерел та літератури:

1. Воцелка К. История Австрии / пер. с нем. В.А. Браун-Цеховой, О.И. Величко, Н.В. Ковалев / К. Воцелка – Москва: Весь Мир, 2007. – 512 с.
2. Черников И.И. Гибель империи / И.И. Черников – Москва: АСТ, 2002. – 640 с.
3. Цольнер Е. История Австрии / пер. з нім. Р. Дубасевич, Х. Назаркевич, А. Онишко / Е. Цольнер – Львів: Літопис, 2001. – 713 с.

Науковий керівник: д.і.н., професор Овчаренко О. І.

А. Зима

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

САУРСЬКА (КВІТНЕВА) РЕВОЛЮЦІЯ 1978 Р. В АФГАНІСТАНІ

Сьогодні Афганістан знаходиться в стані громадянської війни, що почалася ще в 1970-х рр. XX ст. через боротьбу за політичну владу. Поштовх до бурхливого розвитку цієї боротьби надала Саурська (квітнева) революція 1978 року. Метою статті є висвітлення передумов, перебігу подій та наслідків цієї революції.